

מהלואי הושן

יוצא לאור ע"י מכון אבני הושן

חידושי ושיעורי מורינו
הגאון רבי שמואל ניימאן שליט"א
אב"ד אבני הושן – מאנסי

מכון
אבני
הושן

ה

פרשת נח | תשפ"ב

מוקדש לע"ג האשה החשובה דינה בת ר' שמואל ע"ה ת.נ.צ.ב.ה.

עניני הפרשה

דור הפלגה

כוונת אנשי דור הפלגה בבניית מגדל שראשו מגיע לשמים

הרי זאת לא נאמר כלל בכתוב מה היה הכפירה בזה, ועוד, דאם כן מה טעם סגי להענישים בעונש להפיצם על פני הארץ, גם מקשה מה טעם פירט לנו הכתוב דרכי עבודתם ובנייתם בבניין העיר והמגדל, וכן מקשה בדבריו שם עוד כמה תמיהות בעניין יעו"ש.

רצון הבורא שדרי העולם יהיו מפוזרים ולא מקובצים למקום אחד

ומבאר, על פי מה דאיתא במאמרם ז"ל דהקב"ה ברא עולמו שליש ישוב ושלש מדבר ושלש ימים ונהרות (וכלשון הכתוב בישעי' מ' י"ב) "וכל בשליש עפר הארץ" פרש"י שם "ומדד בשלישיות, שליש מדבר, שליש ישוב, שליש ימים ונהרות". והנה כד נעיין בדקדוק בדבר זה במציאות העולם, ונסמוך ונצרף את כל מקומות הישוב שיש בעולם אחד ליד השני, אזי לא ימצא מקום הישוב בעולם אפילו לא אחד ממאה משליש העולם, והיינו שמקום ישוב העולם הוא הרבה פחות משליש העולם, והאיך יתקיימו דברי חז"ל שחלק הישוב בעולם שליש הוא.

אלא היות שיש מרחק מה בין עיר לעיר ובין כרך לכרך, ובני האדם ההולכים מהכא להתם ומהתם להכא הרי הם ממלאים את הדרכים אשר בינות לעיירות ולכרכים, ועל ידי זה נחשבים גם המה כמקומות הישוב, ושפיר

אמרו אנשי דור הפלגה, הבה נעשה דבר שלא יארע מה שאירע אז בימי המבול, ובאו ונעשה לו סמוכות לרקיע ולא יתמוטט משום רוב מים שבו כמו שאירע בימי המבול.

התמיהות בדברי רש"י הללו

ודבר זה צריך ביאור רבתי, מה טעם ומה סברתם של אנשי דור הפלגה אשר חששו לדבר זה של דבר טבע ויראו מהתמוטטות הרקיע, ולא עוד, אלא שחששם כל כך חזק היה, עד שהתחילו לבנות בניין אדיר רם ונישא שראשו מגיע לשמים, והכל מכח חשש רחוק ותמוה מהתמוטטות הרקיע.

ועוד נעיין בה, מה טעמו ונימוקו של רש"י שהכניס חשש זה מהתמוטטות הרקיע באופן טבעי אחת לאלף תרנ"ו שנים, ככוונתם ובמעשם של אנשי דור הפלגה.

שיטת האור החיים הק' ככוונת אנשי דור הפלגה

ויבואר הדבר בהקדם דברי האור החיים הק' (בראשית י"א א') האמור בעניין. דהעיר האוה"ח הק' בראשית דבריו כמה תמיהות בעניין זה.

חדא, מה היה דעתם של דור הפלגה בבנותם את העיר והמגדל, ואם נפרש שטעמם היה משום מרידה וכפירה בבורא יתברך שמו,

ביאור רש"י בפרשתו בכוונתם בבניית המגדל דחששו להתמוטטות הרקיע

כתוב בתורה הקדושה בעניין דור הפלגה (בראשית י"א א' - ד') "ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים, ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה בארץ שנער וישבו שם, ויאמרו איש אל רעהו הבה נלכנה לבנים ונשרפה לשרפה ותהי להם הלכנה לאבן והחמר היה להם לחמר, ויאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם פן נפוץ על פני כל הארץ". וכן עד סוף כל האמור בעניין.

וברש"י (שם) על לשון הכתוב "ודברים אחדים" וזה לשונו בפירושו השלישי: "דבר אחר ודברים אחדים, אמרו אחת לאלף ושש מאות חמשים ושש שנים הרקיע מתמוטט כשם שעשה בימי המבול, בואו ונעשה לו סמוכות".

והיינו דרש"י למד בכוונתם של דור הפלגה, שעשו את כל הדבר האמור בעניין - את העיר והמגדל הגבוה שראשו מגיע לשמים, וכן ונעשה לנו שם וכו', הכל היה משום דבר טבע, שהם טענו שיש וקורה מקרה טבעי בעולם אחת לאלף ותרנ"ו שנים, ומתמוטט הרקיע וכו' שהיה בימי המבול, ואירע אז דבר טבעי שהתמוטט הרקיע משום רוב מים שהיה שם, וטבע המים שאם באים מים מלמעלה באים גם מים מלמטה, ולכך התרחש המבול. ומשום כך

משחיתם את הארץ". הרי לכם טענו אנשי הדור לראשיהם, שמי שממרא את פי ה' ענוש יענישו ה' בעונש כבד עד למאוד, ולמה אתם רוצים להביא עלינו רעות וצרות בעשותנו דבר שאינו כרצונו.

ולכך התאמצו עד למאוד ראשי ומנהיגי הדור לומר ולבאר לעם שבאמת אין הקב"ה מעניש כלל למי שעושה דבר נגד רצונו, וזה שהיה מבול בעולם, אין זה כלל משום עונש שענש הקב"ה את באי העולם בעבור שעשו נגד רצונו, אלא המבול היה מקרה טבעי אשר קורה אחת לאלף ותרנ"ו שנים, שמתמלא הרקיע במים רבים והתמוטט בעבור שלא היה יכול להכיל מים רבים כל כך, ודבר טבעי זה אין לו שייכות כלל עם עונש שענש הבורא יתברך שמו את באי העולם.

בנו בנין רם ונישא לחזק טענתם וסברתם

והם כל כך התאמצו לבאר לעם את טעם ונימוק זה, עד כדי כך שהטריחו את עצמם לבנות מגדל גבוה ורם אשר ראשו מגיע לשמים, וטענתם בפיהם שהם כל כך צודקים בנפשם שהמבול היה דבר טבעי, עד כדי כך שזה יכול להישנות עוד פעם בעבור עוד אלף תרנ"ו שנים, ולכך צריך לבנות סמוכות לרקיע כדי שזה לא יקרה עוד פעם ולא יתמוטט הרקיע.

וכיון שכן, נענו ואמרו ראשי הדור לכלל העם, באו ונדור כולנו יחד בצוותא חדא כל באי עולם, ואל לכם לחשוש מלהמרות את פי ה' ומעונשיו, כי הוא כלל אינו מעניש את בראיו כשאינם אותם את רצונו, וזה שהיה מבול בעולם הרי זה היה דבר טבעי מהתמוטטות הרקיע אחת לאלף תרנ"ו שנים ולא עונש.

(ויתכן לומר עוד, דהם לא יכלו להכחיש ולומר לעם שהמבול כלל לא היה בעולם, מכיון דבני נח - שם חם ויפת עדיין היו בעולם, והמה היו בתיבה בעת המבול והרי הם עדים נאמנים שהמבול היה בעולם, ולכך הם הוצרכו לכל הטעם האמור למעלה).

והשתא יתבאר על נכון, דזה היה סיבת רש"י לומר דבניית המגדל היה משום טעמם למקרה טבעי להתמוטטות הרקיע וכן ביאת המבול לעולם היה משום טבעי, דלכך אין ראיה שיש עונש לעוברי רצונו ויכולים לעשות ככל אשר נחפץ.

כוונתם משום מלוכה על כל העולם

ויתכן לומר בכוונת ראשי ומנהיגי העם של דור הפלגה דכולי עלמא יהיו מקובצים במקום אחד, **כי הם רצו לשלוט ולמלוך ממש על כל דרי העולם** (וכמו שמצינו שאז המליכו עליהם את המלך הראשון, נמרוד) וזה יקשה עד למאוד כשכולם מפוזרים ואינם מקובצים יחדיו, ולכך עשו כל הדבר האמור בעניין בכדי שיקל עליהם למלוך על כל העולם.

הדין ודברים שהיה לראשי ומנהיגי העם עם אנשי דור הפלגה

והשתא יבואר על נכון מקראי קודש אלו, דהנה כשבאו ראשי ומנהיגי אותו דור הפלגה ואמרו לאנשי אותו הדור, הבה נבנה לנו עיר גדול ונדור כל דרי העולם כולם במקום אחד דייקא ולא נהיה מפוזרים על פני כל העולם, **נענו ואמרו להם כל העם, הלוא אין זה רצון הבורא יתברך שמו**, שהוא רוצה שנמלא את העולם ונהיה מפוזרים על פני כל הארץ וכמו שאמר "ומלאו את הארץ", ואיככה אתם אומרים לנו להמרות את פי ה'.

נענו להם מנהיגיהם וראשיהם ואמרו להם, **מה איכפת לכם להמרות את פי ה'**, ולמה אתם מתייראים לעשות נגד רצונו יתברך שמו, ומה יארע לכם כשלא תקיימו את מאמרו וצווינו של הקב"ה, הלוא אפשר לעשות נגד רצונו ונדור כולנו בצוותא חדא ונהיה כולנו מקובצים במקום אחד, וייטב לנו מאוד ולא יחסר לנו דבר.

טענת אנשי הדור שהממרא את פי ה' עונש מהקב"ה

מיד נענו ואמרו להם אנשי הדור טענה ניצחת וטענו, הלוא מי שממרא את פי ה' הרי הוא עונשו בעונשים כבדים וגדולים, והראיה ממה שהיה בימי המבול, שהיה דור שכולו חייב ועשו מעשים נגד רצון הבורא וכלשון הכתוב (בראשית ו' י"א - י"ב) "ותשחת הארץ לפני האלוקים ותמלא הארץ חמס, וירא אלוקים את הארץ והנה נשחתה כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ", ולכך הביא עליהם הקב"ה את מי המבול להאבידם מן העולם, וכלשום כתוב (שם) "ויאמר אלוקים לנח קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני

מקוים רצונו ית"ש שיהיה העולם שלישי ביישוב ויהיו מפוזרים על פני כל הארץ.

רצון אנשי דור הפלגה שכולם יהיו מקובצים יחדיו

וזאת לא רצו דור הפלגה, אלא רצו שכל הישוב אשר יש בעולם יהיו במקום אחד דייקא, דכולם ידורו מקובצים אחד אל השני ולא יתפזרו ברחבי העולם אנה ואנה, וזו הייתה כוונתם במעשיהם שבנו עיר ומגדל וכלשון הכתוב **"פן נפוץ על פני כל הארץ"**, ולכך בנו עיר גדול וגם בנו מגדל גדול, שהיה להכיר אף ממקום רחוק ולסימן לכל אחד מבאי העולם שבמקום הזה היא מקום היישוב ואילו יתקבצו כל יושבי תבל, ולא יהיו מפוזרים כלל.

וזה היה שלא ברצון ה' ודבר זה אינו נכון בעיניו כלל, ולכך בלל שפתם והוצרכו להתפזר ולהפיץ ברחבי העולם בעל כורחם, וכרצון הבורא שיהיו מפוזרים בעולם ולא ידורו כולי עלמא מקובצים למקום אחד.

ומסיים האוה"ק בעניין רצון הבורא בהפצת הנבראים על פני כל העולם שהוא **"לסיבה נודעת לו יתברך שמו, ויש בזה סוד כידוע ליודעי חן"**. עכתו"ד האוה"ק בעניין.

דברי הרמב"ן בעניין זה

ובאמת, בדברי הרמב"ן איתא כן כדברים הללו בהדיא בתחילת פרשת בראשית על מאמר הכתוב (בראשית א' כ"ח) **"ומלאו את הארץ"** וזה לרצונו, "ברכה שימלא העולם לרובם, ולפי דעתי יברך אותם שימלאו כל הארץ ויפרדו הגוים למשפחותם בקצוי תבל לרובם ולא יהיו במקום אחד כמחשבת אנשי דור הפלגה.

והיינו שרצונו ית"ש ויתעלה שבני האדם ימלאו את כל רחבי הארץ ולא יהיו כולם מקובצים לדור במקום אחד כרצונם של אנשי דור הפלגה.

וכן לאחר צאת נח מהתיבה לאחר המבול אמר לו הקב"ה כן כדברים הללו וכלשון הכתוב (בראשית ט' א') **"ויברך אלוקים את נח ואת בניו ויאמר להם פרו ורבו ומלאו את הארץ"**.

דלת הנפתח מאליו על ידי עלעקטר"יק

האדם מלאכת איסור בפתיחת הדלת, אך האדם כלל אינו יודע מזה עתה לפני הפתיחה שעתיד לעשות מלאכת איסור, מכיון דיכול להיות שזה דלת שאינו נפתח על ידי העלעקטר"יק אלא באופן הרגיל ולא יעשה בזה כלל מלאכת איסור מלאכת שבת. ומכיון דאינו יודע האם יעשה בפתיחת הדלת איסור מלאכת שבת, **הרי זה נכנס בגדר מתעסק** (ורק לגבי שוגג אמרינן דצריך לברר ולדעת אם יש בזה איסור שבת).

ולפי **המקור חיים** (בנידון דמתעסק שלמדנו בשיעורים הקודמים) מותר לאדם לגשת אל הדלת ולנסות לפתחו, ואפילו שיכול להיות שלמעשה יתברר לו בשעת פתיחת הדלת שזה דלת עלעקטר"יק וזה יפתח מאליו עם התקרבות האדם סמוך להדלת, מכיון דלדעת המקור חיים, כל זמן שאינו יודע שיש במעשיו איסור מלאכת שבת הרי זה מתעסק ומותר ואין בזה שום איסור.

אמנם לפי **הרע"א**, מתעסק הרי זה אסור אלא שזה רק איסור דרבנן, יוצא אם כן שאם למעשה יתברר שזה דלת הנפתח מאליו על ידי העלעקטר"יק, אם כן יעשה האדם איסור מלאכת שבת דרבנן בהתקרבותו אל הדלת. וחובה לציין דגם לפי **הרע"א** זהו תרתי דרבנן, א. שפתיחת הדלת על ידי עלעקטר"יק הוא רק גרמא. ב. איסור מתעסק שזה רק איסור דרבנן (- לרע"א).

מה יעשה למעשה באופן זה

ומה יעשה למעשה האדם למעשה באופן זה. והנה, אם יש לו אפשרות לבקש מנכרי, אזי יבקש ממנו שהוא יפתח הדלת (וכנ"ל שמותר לצורך שבת במלאכה דרבנן על ידי נכרי). **ואם אין לו נכרי, יכול להקל בזה ולעשות גם בלעדי נכרי ויגש לפתוח הדלת.**

לאט יכול להיות שהעלעקטר"יק יקלוט שרוצה לפתוח הדלת ויפתח הדלת לבדו עוד טרם שיגש אל הדלת). ועוד תנאי בדבר, שימשיך לפתוח את הדלת בידיו ככל יכולתו.

דלת שנפתח רק על ידי עלעקטר"יק בלבד בלי שום נגיעה בדלת

והנה יש עוד אופן, בדלת שאין שום אפשרות לפתחו אלא על ידי עלעקטר"יק בלבד, שכשניגש האדם סמוך לדלת מיד קולט אותו העי"ן של העלעקטר"יק ונפתח הדלת מאליו, ואין צריך כלל להתחיל לפתוח או לגעת בדלת. הרי דבר זה אסור לעשות, מכיון דאז כל כוונתו בעת שניגש סמוך לדלת הרי זה רק משום עלעקטר"יק ועליו הוא סומך בדעתו ובמחשבתו, וכל מהות פתיחת הדלת הרי זה רק על ידי עלעקטר"יק, ואסור לעשות זאת.

התר על ידי נכרי לצורך לשבת

אכן צריך לציין, דדבר זה מותר על ידי נכרי בנכנס למקום ההיא לצורך שבת - שצריך עתה להיכנס לשם ואינו נכנס סתם, וההיתר בזה הוא מכיון שזה איסור דרבנן דמותר על ידי נכרי לצורך שבת.

רוצה להיכנס לבית אך אינו יודע אם הדלת נפתח על ידי עלעקטר"יק או לא

ועתה נבוא ונדון במי שניגש ורוצה לפתוח הדלת, אמנם אינו יודע כלל מה המצב של הדלת, ויכול להיות שזה נפתח באופן הרגיל שפותח את הדלת בידי, אך יכול להיות שזה נפתח על ידי עלעקטר"יק מאליו ממש, שמיד כשיתקרב אל הדלת הרי זה יפתח מאליו.

מתעסק יש בזה

ונידון זה היינו ממש הנידון דמתעסק, כי אכן יכול להיות שיעשה

הרוצה להיכנס לבית אך הדלת נפתח על ידי עלעקטר"יק, שכשמתחיל לפתוח הדלת בידי הרי זה ממשיך להיפתח מאליו

יש נידון בדלת כניסה לבית או לבילדיני"ג הפועל על ידי עלעקטר"יק, שפעולתו היא שכשמתחילים לפתוח הדלת בידיים הרי הדלת ממשיך להיפתח מעצמו לבד על ידי העלעקטר"יק. והשאלה היא האם מותר לפתוח דלת כזאת בשבת או שיש איסור בדבר.

האדם חפץ לפתוח את הדלת בידי

והנה, באדם שבעצם הוא היה רוצה לפתוח את הדלת בידיים, אך למעשה מה יעשה דיש בדלת עלעקטר"יק שעושה שהדלת ימשיך להיפתח לבד, ובעצם האדם אין צריך לזה כלל, דיכול וסגי לו לפתוח בידיים ואף כוחו במותניו לפתוח הדלת כרגיל, אלא דבעלי הבילדיני"ג עשו בדלת דבר טעכנעלוגי"א שזה ימשיך להיפתח מאליו לבד, (והמה עשו זאת משום צורך מסוים, וכגון שבעת שנכנסים לבית הרבה אנשים בבת אחת לא יסגר עליהם הדלת אלא ימשיך להיות פתוח וכדומה), אך באמת האדם אין צריך לזה.

הנה בגוונא זו מותר לפתוח את הדלת ואפילו שזה ימשיך להיפתח לבד על ידי עלעקטר"יק, דכיון דהאדם עושה רק פעולה של פתיחת הדלת ובמעשיו ליכא כלל מעשה אחרת, אלא לפי המצב שהוא נמצא השתא נעשה השתא עוד פעולה של הלעטר"יק, לכן מותר (כפי הכללים שכבר ביארנו בשיעורים הקודמים).

התנאים בזה

אמנם יש תנאי בדבר, שיתחיל כבר לפתוח את הדלת עוד לפני שהעלעקטר"יק פותחו לבד מאליו, (והיינו, דפעמים יתכן שאם יגש לדלת לאט

